

Zoozeer overheerscht deze neiging tot plastiek, dat meer dan eens de critiek voor overdrijving waarschuwt. In verschillende boekbesprekingen vond ik daarvan de sporen, met citatie van uitdrukkingen als: „de bezetting heeft hem om“, „hardgaat-ie“, „daar gaat-ie weer voor niks“, „een salamander van een kat“, „een serpent van een wijf“, „zoo'n kaalheids“, „voor den deksel“, „wat een aap“, „wat 'n uitskuiken“ e.d.

Naast deze eigenschap staat dan, merkwaardig in haar tegenstelling, de afwisseling in toon, als Penning plechtige momenten beschrijft of over ernstige dingen handelt. Dan vinden we gesprekken, die even onnatuurlijk zijn in hun vorm, als de eerste gewoon zijn. Als moeder Woude, na lange jaren van scheiden, haar zoon terugziet, zegt zij:

„O, mijn kind — welk een tocht hebt gij gemaakt — ik heb u als uit den dood weder ontvingen.“

En de zoon antwoordt: „Uwe gebieden hebben mij uit den ruischenden afgrond gered, moederke.“

Een dergelijk gesprek toont in zijn vorm niets van de emotie, die de woorden willen vertolken en is daarom geheel onnatuurlijk.

Maar, literaire critiek moge dan zulke tegenstellingen constateeren, de lezers hebben er zich nooit aan gestooten. Zij aanvaardden het eene zoowel als het andere, omdat ze door beide werden gevoeld.

Ook de rijke fantasie van den Auteur zette een stempel op den vorm. Vooral in beschrijvende gedeelten kwam die tot uiting, op een manier, die u uit honderd andere zinnen die van Penning doet herkennen. Over de Gorkummers, tijdens het bombardement der stad in een gewelf onder den wal samengeschooten, vertelt hij dit, in inhoud en vorm even karakteristiek Penning:

„Uit de diepste schaduw rijst een stem op en Willem Woude herkent die stem. En een tweede stem paart zich aan die eerste en hij herkent ook die tweede stem, want de eerste stem is Vader Boessaarts stem en de tweede stem is moeder Woude's stem. En andere stemmen vallen in: bevend en ontroerd, uit al de hoeken, uit de schaduwen des doods rijzen de stemmen op en die driehonderd ellendigen zingen. Zij zingen —! Een lied in den nacht —! Zij zingen allen... en uit de ingewanden der aarde rijst het roerend smeekgebed omhoog...“

Stylistisch is een zin als deze lang niet zonder bedenken (men lette op de matte frequentie van het woord „stem“) maar het effect is volkomen. Elke lezer komt onder den indruk van wat daar in dien angstnacht gebeurt. Vooral ook in de natuurbeschrijvingen, die Penning zoo gaarne geeft, vinden we van die vormeigenaardigheden, die we „Penning clichés“ zouden kunnen noemen: „door de takken ruischte het lied der eeuwen“, „door de iepen langs den weg fluisterde de wind het lied der eeuwigheid“, „over de landen breidde zich uit de stille heerlijkheid van den avond“, „de dorre takken van de iepenboomen fluisterden... „wees welkom“, „de zon heft haar lied van vreugde aan en de dorre takken der iepen antwoorden“.... Heel merkwaardig is in dit opzicht de sterke gehechtheid van den Auteur aan het beeld van den boom, die spreekt, fluistert, antwoordt enz. Men vindt dat in ieder boek meermalen.

En dan heeft ook de volksromantiek haar vorm-effecten. Als Gorkum is bevrijd zingen de menschen een psalm, en „dit psalmlied is als het licht, dat onweerstaanbaar is, het psalmlied breidt zich uit: als op vleugelen; het stijgt opwaarts, als een dankoffer, om God groot te maken, en het is de dag des Heeren“. Zoo'n slot (wat uit alles spreekt, dat de passage het besluit is van een hoofdstuk) „pakt“, de lezers voelen de ontspanning, die zich uit in een danklied en ze komen onder den indruk van de grootsheid van het oogenblik.

Een zelfde effect weet de Schrijver te bereiken met een fragment als het volgende: Koos Malan, de kloekke strijder uit Jan Kordaal, komt na den nacht der overrompeling van Mozelekatse's residentie, bij zijn bruid, Truia, als de dag doorbreekt: „De hemel geleek een groote lichtzee, die zich uitbreidde boven het Boerenlager; hij fonkelde van purper en goud. De wind ging liggen; de accacia-boom wierp stille, gekanteelde schaduwen op de frissche grastapijten. Truia had haar mooiste kappe op; het was hagelblank; de rozen schitterden er op. En om haar hals hing het snoer van bloedkoralen.“

„Je ziet er uit als een bruid!“ zeide Koos met zoet welbehagen; „o, mijn schat, wat heb ik naar zon verlangd!“

Een vogel floot boven hun hoofden; hij zong het lied der liefde. De kreet van een korhaan werd gehoord, tusschen het wijgengeboomte blonk het water der rivier als een zilveren spiegel“.

Als men een passage zou zoeken, die al de vorm-effecten van Pennings stijl bevat, zou men hier een uitstekend voorbeeld vinden. Want hier hebben we, in samenvatting, alles wat den vorm van Pennings boeken typeert.

Ik geloof niet, dat het noodig is, meer aan deze opmerkingen toe te voegen. Men zou kunnen voortgaan met citeren en telkens op de Penning-effecten kunnen wijzen, maar het bovenstaande geeft meen ik, voldoende inzicht in wat het eigenaardige is

van dien vorm. Zeker is, dat ook de vorm van Pennings verhalen, zoo geheel aansluitend weer bij de psychische gesteldheid van den doorsnee lezer, een der elementen is, die de betekenis vormen van die boeken als christelijke volkslectuur.

Hiermee ben ik gekomen aan het eind van mijn artikelenreeks over het leven en den arbeid van dezen nitnemenden volkschrijver. Wat ik bedoeld heb was, onze lezers den Schrijver, die bij velen zoo groote en zoo welverdiende plaats inneemt in hart en huis, nader te doen kennen, in zijn persoonlijkheid, zijn eigenschappen, zijn werk, zijn betekenis. Naast de vele, alleszins verdienstelijke, persbeschouwingen, gelegenheidsartikelen, „In Memoriam“-schetsen e.d., die alle te zamen genomen, een treffelijke teekening geven van de Penning-figuur, bestond niet een samenvatting, die als een geheel, alle factoren vereenigt; ik heb die althans niet kunnen vinden. En toch vordert de plicht der dankbaarheid, dat we van Penning, die zoo veel voor ons christelijke volksdeel heeft gedaan en beteekent, een zodanig beeld ons kunnen vormen. Daarom heb ik getracht in die leemte te voorzien. Ik had daartoe veel ruimte noodig en heb veel gevraagd van de belangstelling der lezers. Maar over een leven van zooveel arbeid, en een schriftelijke nalatenschap van zoo grooten omvang en veelvormige betekenis, kon niet in beknopter vorm worden gehandeld, wilde ik het gestelde doel bereiken. Bovendien waren de correspondenties, die ik telkens ontving, evenzovele aanmoedigingen om op den ingeslagen weg voort te gaan.

Penning, onze Penning, wiens leven en arbeid „een lichtend spoor“ is geweest voor velen, die voor tal van jongeren een leidsman is geweest en ons christelijk volksdeel zoozeer aan zich heeft verplicht, die gebijgd heeft van het geloof in Christus, als de eenige kracht in leven en sterven, zo lang het dag voor hem was, Penning verdiende de aandacht, die we voor hem hebben gevraagd. Wel waarlijk is ook hij geweest een van die voorgangers, die we hebben te gedenken, die spreken, lang nadat ze gestorven zijn.

C. T.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

‘t Jaarboek van „De Unie, een School m. d. Bijbel“.

Het Jaarboekje is een Jaarboek geworden. Die titelverandering werd noodig. Voor ons ligt een kloek boek van 256 bladzijden met de meest volledige gegevens omtrent het Christelijk onderwijs. Dat kan geen Jaarboekje meer heeten.

Niet anders dan groote dankbaarheid kan de harten van de voorstanders van „De School met den Bijbel“ vervullen, wanneer ze kennis nemen van de gegevens in dit boek verwerkt. Eerst komen statuten en reglementen, zooals gebruikelijk is, dan een naamlijst van bestuursleden en oud-bestuursleden van de Unie. De namen van de meest voor-aanstaande personen uit onzen schoolstrijd komen daarin voor en met innige voldoening gaat ons oog over zulk een eerbiedwaardige rij. Daarop volgt het verslag van de Jaarvergadering, het vorige jaar te Utrecht gehouden. Het referaat over de Persoonlijkheid van den Onderwijzer werd volledig afgedrukt en de bespreking daarover kort geresumeerd.

Onze aandacht wordt verder getrokken door de mededeeling, dat het Fonds tot subsidieering van een of meer leerstoelen voor Christelijke paedagogiek groot is: f 9095.48. Dit Fonds dateert pas van 1922.

Zonder twijfel interesseert ons allen de bladzijde, waarop de verschillende Unie-collecten van 1879—1926 genoteerd staan. Met vreugde kunnen we constateren, dat deze collecte in 1926 weer boven de f 100.000 was, n.l. f 102772.10. Er was eenige achteruitgang. In 1918 was dat bedrag f 177076.39. Sinds liep het terug tot 1923, met een collecte van f 86875.22½, maar nu zijn we weer in de stijgende lijn.

Het daarna volgend overzicht van het Christelijk onderwijs in Nederland munt uit door volledigheid. Aan Bewaarscholen tellen we in ons land 300, met 27013 leerlingen; aan scholen voor gewoon en meer uitgebreid lager onderwijs 1826 met 259371 leerlingen. In het laatste jaar is dit aantal scholen met 104 gestegen, 31 nieuwe scholen werden geopend, 73 scholen werden gesplitst. Het onderwijs wordt gegeven door 7694 leerkrachten, terwijl nog 2798 kweekelingen in opleiding zijn. Daarvoor zijn we in ons land in het bezit van 21 Chr. kweekscholen en 33 Chr. Normalessen.

Op de 10 scholen voor Chr. buitengewoon lager onderwijs worden onze achterlijke, blinde en doove kinderen onderwezen.

Chr. Hoogere Burgerscholen tellen we 17, Chr. Gymnasia 7, Chr. Lycea 8.

Het onderwijs in onze Overzeesche Bezittingen is niet vergeten. In onze Oost bezitten we 85 scholen voor L. en M. U. L. O., in onze West 30 scholen met nog 12 Boschlandscholen, uitgaande van de Evang. Broedergemeente.

Voor al bovengenoemde scholen worden ook opgegeven de organisaties met de Besturen, die er voor arbeiden. Verder krijgen we een volledig overzicht van de Chr. Onderwijzers en eindelijk een Kort Overzicht van de bepalingen der Lager-Onder-

wijswet 1920 en der Koninklijke Besluiten, die daarop betrekking hebben.

Voor allen, die met het Chr. onderwijs op de hoogte willen en moeten zijn, is het een onschatbare uitgave. Vooral onze onderwijzers en schoolbestuursleden moeten het bij de hand hebben. 't Is te bekomen aan het bureau van de Unie, Sweelinckstraat 39, Den Haag.

Gr.

G. MEJMA.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Om den bisschopstiftel.

De volgende vragen stelt het Deutsche „Pfarrerblatt“ naar aanleiding van het voorstel om den titel van „Generaalsuperintendent“ te veranderen in „Bisschop“.

1. Gaat het inderdaad a l l e n maar om een verandering van den titel voor den Generaalsuperintendent, of willen de voorrechters voor den nieuwen titel eigenlijk toch niet een nieuw ambt scheppen?
 2. Beloven wij ons in ernst, gezien de werkelijkheid in onze gemeenten, een verheffing van het kerkelijk besef, van 't bezoek der godsdienst oefeningen, van de bereidwilligheid, kerkelijke belastingen te betalen, enz., den minsten vooruitgang door den nieuwen titel?
 3. Wat veel ernstiger is: beloven wij ons voor den innerlijken nood van onze kerk, het ongeloof, het worstelen om zuiver christelijk inzicht, den minsten vooruitgang door den nieuwen titel van den Generaalsuperintendent?
 4. Gelooven wij in ernst, met de verhouding van den Roomschen Bisschop tot zijn priesters voor oogen (die een verhouding van heerschappij en niet van vertrouwen is), dat door de invoering van den titel of het ambt van bisschop de dringend gewenschte innerlijke invloed (leiderschap) van den Generaalsuperintendent op de predikanten, zijn ambt van zielverzorger, bevordert zou kunnen worden?
 5. Moet de verandering van den titel of het ambt thans geschieden? Is er gevaar van te duchten, als zij niet komt? Kan onze kerk den weg Gods in den nieuwen tijd niet gaan zonder oogenblikkelijke invoering van den nieuwen titel?
 6. Gelooven wij in ernst, dat de invloed der kerk op de machtsfactoren in den staat (ministers, politieke partijen, economische organisaties) ook maar één procent stijgt, als de Generaalsuperintendent „Bisschop“ heet?
 7. Kunnen wij het oog daarvoor sluiten, dat breede, ernstige kringen van onze kerk met groote bezorgdheid in het nieuwe bisschopsambt den eersten stap van een kerkelijke ontwikkeling zien, die de fundamenteen van onze kerkenordering niet wil aantasten, maar van binnen uithollen moet?
 8. Kunnen wij het oog daarvoor sluiten, dat zeer breede kringen van uiterst levendig kerkelijk besef door de invoering van het bisschopsambt in hun negenheid voor onze groote landkerk ten diepste geschokt worden?
 9. Kunnen wij het oog daarvoor sluiten, dat overspannen hoogkerkelijke kringen thans reeds met den naam van bisschop en aartsbisschop een spel spelen, dat eenvoudig niet meer evangelisch is (Aartsbisschop van Thyatire)?
- Kortom: is de invoering van den bisschopstiftel werkelijk noodig? Is zij thans noodig? Is zij bedenkelijk? Derhalve!.....
- Het antwoord ligt reeds in die vragen opgesloten. De strijd om den bisschopstiftel in Deutschland wordt al warmer en warmer.
- Terecht voelt het eenvoudige volk er een romani-seerende strekking in.
- Opmerkelijk, dat Engeland en Deutschland gelijk-tijdig een strijd van gelijke Tendenz doormaken.

HEPP.

PERS-SCHOUW.

Internationaal Calvinisme.

Men kent het onderwerp wel onder onze lezers; Prof. Hepp heeft het eens behandeld in een reeks hoofdartikelen. Prof. Grosheide zegt er iets over in het „N.-H. Kbl.“:

Toen het bleek, dat de Hervormde Kerk zeker in twee groote groepen, één naar Luther zich noemend en een andere naar Calvijn zich richtend, uiteen was gevallen, heeft men van Gereformeerde zijde al het mogelijke gedaan om althans alle Gereformeerden bijeen te houden. Men weet, dat op de Dordrechtse Synode zeer vele buitenlandsche afgevaardigden tegenwoordig waren en er zouden er nog meer geweest zijn, indien niet b.v. den broeders uit Frankrijk — toestanden zooals ze nu nog in Oost-Europa voorkomen — belet was naar Holland te reizen.

Onze vaders stonden in levendig verkeer met buitenlandsche Gereformeerde theologen. Dat men alleen Latijn als wetenschappelijke taal gebruikte, maakte het gemakkelijker dan thans om met elkander mondeling of schriftelijk van gedachten te wisselen. Zoo kon het gebeuren, dat vele Nederlandsche theologen eerst of later ook in het buitenland hoogleraar waren en dat de studenten trokken van Universiteit naar Universiteit.

Na een periode van inzinking, zegt Prof. Grosheide, kwam er weer opleving van het ideaal:

Onze groote Gereformeerde theologen Kuyper en Bavinck waren internationaal gezind, hadden vele vrienden over de grenzen, hun werken werden ook elders gelezen. Theologische studenten kwamen naar de Vrije Universiteit en naar Kampen. Door den oorlog werd Hongarije ontdekt als een land, waar nog veel echt Calvinisme school. En het is erg nuttig voor ons Hollandsche Gereformeerden geweest, die zeker eenige

Dr H. C. v. d. Brink zegt in het weekblad „Woord en Geest“:

Gelijk men weet, is het aan een onbescheidenheid van „De Hazuin“ (Dr. Schijlder) te danken, dat ruchtbaar werd, dat die naam op de Kerkelijke Conferentie ter sprake kwam.

Zooveel woorden, zooveel onjuistheden. Maar met Dr. v. d. Brink polemiseer ik niet meer in finesse, omdat hij (blijkens vorige gevallen) toch niet op de zaak ingaat; daarom volsta ik met een ontkennning. Overigens denke men eens na over de vraag, of de drukke reclame van en vóór (vooral: van) het „Nederl. Geref. kerkkoor“ niet weerlegt, wat hier staat. Dat Dr. v. d. B. ontstond is over het verloop der zaak (omdat de naam, die veel meer dan „ter sprake kwam“ niet geaccepteerd werd) kan ik begrijpen. Het wordt vooral door dat kerkkoor niet prettiger. Maar het is geen reden voor zulke toornafleiding.

Vestibule en binnenkamer.

In „De Saambinder“ (theologisch-kerkelijk verzameld van Dr. Kersten e.s.) staat nog altijd de dialoog tusschen Bart en Kees. Het gaat thans over het Hooglied en den tekst: de koning heeft mij gebracht in zijn binnenkamer. Bart vindt:

Wij verstaan onder die binnenkameren des Konings, dat plekje of die toestand, waarin de Heers door Zijn Geest Zijn volk wel eens, bij hooge uitzondering, brengt. Nietwaar? Wij laten maar niet iedereen in onze binnenkamer, daar mogen alleen maar onze intieme vrienden komen. Zoo is het bijzonder bij Z. M. de Koning. Gewone en buitengewone gasten in de spreekkamer, soms in de salon. Maar de binnenkamer, waar de geheimen van het huiselijk leven bekend worden, zie Kees, daar heeft niet iedereen mee te maken, dat zijn geheimen, die niet voor ieders oogen en ooren bestemd zijn.

Vervolgens constateert Bart, dat alleen de uitverkorenen het zoover brengen, dat alleen „de Bruid des Heeren, het wijf des Lams“ erin komt:

Kees. Maar hoe komen die in die binnenkameren? Bart. Dat zegt hier de Bruid: „De Koning bracht mij in Zijn binnenkamer.“ Zie Kees, in dat goddelijk geheim kabinet moet de Heers ons zelf brengen. En dat doet Hij dan ook. Hij heeft daar Zijn gemeente al ingebracht in de volheid des tijds. Toen kwam Hij om te zoeken en zalig te maken dat verloren was. Heel den weg dien de Heers Jezus ging, van Zijn krib tot in Zijn graf, zocht Hij naar de lievelingen van Zijn hart. En Hij vond ze.

Kees. Waar vond Hij ze, Bart? Bart. Hij vond ze in de binnenkameren des doods. Hij wekte hen met zichzelf op uit dien dood — wij zijn met Hem opgewekt — Hij voer met hen ten hemel en bracht ze in de binnenkameren van Gods eeuwig Vaderhuis — wij zijn met Hem in den hemel gezet, zegt de apostel.

Kees. Jawel, dat is voorwerpelijk. Maar hoe kom ik daar ooit in bewustheid voor mijn eigen hart?

Bart. Hij brengt Zijn volk er ook dadelijk. Daarom zoekt Hij ze op. Dan gaan ze, om zoo te spreken, door de vestibule der wedergeboorte. Dan komen ze allen voor de spiegel der ontdekking, daar leeren zij walgen van zichzelf.

Iets verder:

Bart. Er zijn kinderen Gods, die komen hun gehele leven niet verder als de trouwzaal. Zij zien wel de deur, maar door Jezus ingaan, daar komt het niet toe.

Kees. Dus blijven die er buiten? Bart. Die worden door den koning bij hun sterfven binnengeleid. Maar er zijn er ook, die evenals de Bruid, bij hun leven in de binnenkamer geleid worden.

De gedachtenfouten aanwijzen, die hier liggen, zal wel niet noodig zijn; wij willen trouwens enkel maar typeeren. Overigens is de onderscheiding tusschen objectieve en subjectieve introductie in de binnenkameren merkwaardig in dit orgaan. Tenslotte: de exegese van hen, die meenen, dat de koning in het Hooglied de verkeerde rol heeft, terwijl de herders-bruidegom de ware is (volgens welke opvatting dus het inleiden van de bruid in de binnenkameren van den koning een verkeerde daad van dien koning geweest is) ligt hier wel ver uit het gezicht.

Wij zeggen niet, dat die exegese onfeilbaar is; maar hier zal wel haar buiten het gezicht blijven verklaren zijn alleen uit het feit, dat Hellenbroek en de Schotten ze niet hebben overwogen. Reeds eerder bleek de samensteller van deze dialogen een getrouw volgelier van een Schotsch auteur.

K. S.

BOEKBESPREKING.

„Beelden en Gestalten“, door R. Dijkstra. Utrecht — Kemink & Zoon.

Dr. Dijkstra heeft het voornemen heldengestalten uit de H. Schrift en de geschiedenis te beschrijven. Uit het O. T. behandelt hij Abraham, Jacob en Jozef, Mozes en David, Job en Ruth. Hij voegt zich in taal en stijl zooveel mogelijk naar de Schrift. De boekjes zijn niet alleen bestemd voor de kinderen, maar voor het groote publiek, dat gaarne zijn hoofdfiguren uit den Bijbel in het volle licht wil aanschouwen. Het schijnt ons toe, dat dr. D. geslaagd is. De vele gegevens zijn bijeengevoegd en tot één geheel gemaakt. In dit eerste deeltje van ruim 170 bladz. vinden wij 10 platen naar schilderijen van groote meesters. Het boekje zal zijn weg wel vinden.

J. D. W.

Jeruzalem en Sodom anonym.

Dr. C. Bouma heeft het over een mij niet nader bekenden scheurkalender, waaruit het volgende schoon verhaal kwam:

„Bij menig een maakt, helaas, de plechtige ure van openbare belijdenis des geloofs slechts een voorbijgaanden indruk, die door het toegeven aan de hegeertigheden der jonkheid maar al te ras is vervlogen. Gelukkig is het echter niet zoo bij allen.

Een hoogbejaarde vrouw vertelde op haar sterfbed het volgende:

Voor meer dan 60 jaar ging ik bij een godvruchtig leeraar op catechisatie en deed dan ook bij hem mijn belijdenis. Wij waren juist met ons vijftiggen aannemelingen. Daarom zeide hij aan het slot zijner toespraak:

„Och, trouwe Herder uwer lammeren, het zijn er juist vijftig, — dat is veel, maar laat ze alle vijftig zalig worden! Wanneer dat echter te veel van U gevraagd is, laat dan toch de helft zalig worden — vijf en twintig!

Maar dat is misschien ook te veel: ach, slechts twaalf! Neen, wat zeg ik, — laat er slechts één zalig worden. Amen!”

Dat heb ik nooit kunnen vergeten. Dat is mij door het hart gegaan en terwijl de leeraar ons in het gebed aan den Heere opdroeg, heb ik Hem beloofd: ik zal, als God het wil, die één worden. Dat is mij mijn gansche leven door altijd bijgebleven en nu wil ik hopen, dat het ook zoo blijven zal tot het einde en ik tot mijn ouden leeraar in den hemel zal kunnen zeggen: „Dominee, één is er toch zalig geworden!”

Dr. Bouma vindt het wonderlijk. Ik ook. Vandaag leest men boeken over de „Sionieten“ en het geestelijk „Jeruzalem“ en vindt het stichtelijk en, niet eens morgen, maar ook al weer vandaag, acht men het even stichtelijk, te worden ingeleid in het klimaat van Sodom en Gomorra.

Duivel-diaken en engel-diaken.

In de Kerkb., off. orgaan v. d. Geref. kerk van Amsterdam-Zuid, spreekt de heer v. K. over een rede van Dr. de Hartog te Amsterdam gehouden, over het ambt der diakenen. Merkwaardig was zijn onderscheiding:

Als typen werden aan de vergadering voorgesteld de duivel-diaken Judas en de engel-diaken Stefanus. Een greep in de Schrift, waarvan de redenaar zelf het gewaande gevoelde blijkens zijn verklaring: ik zou het zoo niet durven zeggen als het er niet stond. Maar om tot zulk een uitspraak te komen, behoeft men niet eerst schroom te overwinnen, want „het“ staat er niet. Judas was geen diaken en daarom ook geen duivel-diaken. En Stefanus was gewoon diaken en daarom geen engel-diaken. In de door Judas gedragen heers was niet de geringste schaduw van het toekomstig diaconaat, ook al zou hij, Johannes haar aan zijn gordel hebben gehad, want er is niet één plaats in de evangeliën, die het ontvangen en uitgeven van geld door den geveinsden discipel inschakelt in de hoogepriesterlijke bediening van zijn Meester.

Even later lezen we nog in hetzelfde artikel:

Tegenover Judas, geboren uit het rijk van de macht en van het succes, het diaconaat vermoordend in de reclamazucht en de persoonlijke verheffing, teekent hij Stefanus, geboren uit het rijk der kracht, aangestoken door de rian des Geestes uit het Goddelijk hofdehart, het ambt bewegend als een persoonlijk offer voor het aangezicht vol bloed en wonden, het eigen hart stellend als een open bloem voor de zon. Schoone gedachten, maar die toch het wezen niet treffen. Het verheerlijkt Hoofd der gemeente, dat persoonlijk uit den hemel door middel der ambten de kerk regeert en zegen, verschijnt hier slechts in een floers.

Tooneelquaestie.

In de „Utr. Kerkb.“ haalt Dr. J. C. Rullmann tegenover een medewerker van „Woord en Geest“, die een uitlating van Dr. Kuyper gaf over het tooneel, (waarin deze medewerker — ten onrechte — een beschrijving zag van onze „houding“ tegenover het tooneel) een driestar van Dr. Kuyper aan, waarin deze passage:

Thans vooral, nu ons tooneel zoo diep zonk, dat het niet baat, of ge al eens een beter stink uitkleet. Het goede, althans dragelijke, is hier exceptie, het schadelijke regel.

En wie het Komediebezoek, op voorgang van de Koningin, nog in verband met het Heilig Avondmaal, thans ten onzent aanbeveelt, kent of zijn tijd niet, of is op psychologisch gebied de belichaamde naïviteit, doordien hij niet inziet, hoe hij door zulk een oproep, vooral onder onze heere standen, zoo al niet de deftiger papa's en mama's, dan toch het jongere geslacht dat onder hun goede opgroei, lukt naar een bezoeidelde atmosfeer.

De Rullmann voegt er aan toe:

Tot zoover Dr. Kuyper.

Men hanteert het zich voor gezegd: Aanbeveling van het komediebezoek lukt het jongere geslacht naar een bezoeidelde atmosfeer.

Natuurlijk is hiermee de zaak allerminst afgedaan. Maar het is goed, dat Dr. Rullmann heeft laten zien, dat met een enkel citaatje van een niet nader bekenden auteur in „Woord en Geest“ nog niet „onze houding tegenover het tooneel“ is afgehandeld aan de hand van Dr. A. Kuyper. De zaak is toch wel wat moeilijker, dan „W. en G.“ zegt.

tientallen jaren hebben gemeend zoo ongeveer de eenige Calvinisten ter wereld te zijn, dat deze waan ons werd ontnomen.

Met dit meer internationaal leven als Gereformeerden stond zeker ook de stichting van het Calvinfonds in verband. Een broeder, die zich bescheiden op den achtergrond hield, stelde een belangrijk bedrag ter beschikking van Directeuren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Geref. Grondslag, ten einde mogelijk te maken, dat van tijd tot tijd een Gereformeerd buitenlandsch geleerde naar hier kwam om lezingen te houden.

Dezer dagen is dat voor 't eerst geschied. Een bekend Schotsch hoogleeraar in de Kerkgeschiedenis kwam naar Amsterdam en sprak daar voor hoogleraren, studenten der V. U. en voor verdere belangstellenden over de Kerken en de theologie in Schotland in vroeger en later tijd. Dat was een feit van betekenis. Niet alleen omdat zij die de voordrachten hoorden, daarvan hebben genoten. Maar ook en misschien meer nog, omdat daardoor weer een nauwere aanraking is gekomen tusschen de Gereformeerden in Schotland en hier.

Tegenover de internationale samenwerking van socialist en communisten, zullen ook de trouwe belijdende Gereformeerden hebben te vormen een eenheidsfront.

Reserve in de biecht?

Dr. v. Gheel, Gildemeester heeft in de „Herv. Haagsche Kerkb.“ tegen de roomschen meer te polemiseren dan veel anderen, maar hij gaat ook meer op details in. In een van zijn laatste artikelen gaat het over de vraag, of Rome vrijheid gaf, om in bepaalde gevallen een bedreven zonde niet te biechten. De auteur merkt op:

Het éénige wat ik weet, is dat mijne zegsvrouw mij verzekerde, dat Zij van den bedoeiden pater in de reitrite bij Nijmegen de belofte heeft ontvangen, dat zij een kaart kon krijgen op zijne voorspraak; en dat haar dan die vragen betreffende het 7e (6e) gebod niet zouden worden gesteld. Of hij daarmee meer beloofd heeft, dan hij kon houden, weet ik niet. Of hij het ook aan anderen beloofd heeft, weet ik niet. Dat deze kaart vrijheid zou geven „aan toonder“ om bepaalde zonden te verzwigen, waar heb ik dat ooit bewaard?

Het groote polderland en de kerk.

Hier en daar wordt al geschreven over dat verschrikkelijke land, dat er straks weer zal komen, als de Zuiderzee is drooggelegd en de menschen tot den bodem zullen af dalen om er hun huisjes neer te zetten. Wat moet „de kerk“ doen? De Roomschen, naar verhuud, zijn al bezig, de Hervormden denken ook over het vraagstuk na, maar Dr. Bouma van Zwolle zegt in het „Geref. Kerkb. v. Dr. & Ov.“:

De tijd zal leeren, wat er van dit alles terecht komen zal. Ik geloof, dat het wel een weinig voorbarig is.

Want wel kan men het voortdurend sterven der Hervormde Synode en van de Hervormde Kerkvoogdijen prijzen, voorzover het blijk geeft van belangstelling in de zaak. Maar veel verder kan ik niet me de bewondering niet gaan van Gereformeerde zijde. Men begint de verkeerde lijn te volgen op deze manier.

De goede manier is deze, dat er eerst op een of andere plaats geloovigen gaan wonen. Dan is er de Kerk in de twaalfde provincie, en dan gaat ze zich ook instutueeren en heeft behoefte aan een kerkgebouw. Maar de Hervormde Kerkvoogdijen gaan van de andere zijde beginnen. Eerst de organisatie, misschien straks eerst kerken bouwen, en dan komen er de geloovigen, en ze vinden er reeds de Kerk, wier organisatie reeds klaar was, eer er een mensch woonde.

Zoo doen de Roomschen, maar in hun spoor wil toch de Hervormde Kerk niet gaan. Eerst de gemeente en dan het zoeken naar een kerkgebouw. Anders kon men ook reeds predikanten gaan be-roepen in de te vormen gemeenten.

Men moet de ontwikkeling der dingen afwachten en eerst dan kan met zekerheid de te volgen kerkelijke lijn worden afgebakend. En hoe dan op een plaats in de twaalfde provincie een Kerk komt, is gemakkelijk in te zien. Als er een aantal geloovigen in zulk een plaats woont, komt de drang naar institueering in hen op, en komt daar de Kerk tot openbaring. Laat ik herinneren aan wat Dr. Kuyper hierover schreef in zijn „Tractaat van de Reformatie der Kerken“.

De doleantie en haar vrucht naar de meening van een hervormd auteur.

De „Geref. Kerkb. v. Rotterdam“ spreekt in een artikel van Dr. A. Kuyper over Dr. Callenbach, Ned. Herv. pred. te Rotterdam, die, hoewel zelf niet met de doleantie meegaand, over haar vrucht zich aldus uitliet:

Hij schreef: wat was de groep „Gereformeerden“ aanvankelijk klein in aantal en wat heeft die betrekkelijk kleine groep een energie ontwikkeld? Kerken werden gebouwd, predikantstractementen bijeengebracht, een organisatie in 't leven geroepen, een arbeid verricht, die met een eerbiedig eeresalut moet begroet worden.

„Zeker, ik weet er zijn verklarende omstandigheden. Zij die in 1886 de Hervormde Kerk verlieten, waren bijna zonder uitzondering menschen, die belang stelden in kerkelijk en geestelijk leven. De strijd, voorafgegaan aan hun uitreden, had den iver verward.

Het bewustzijn: wij hebben van elders geen hulp te verwachten, zelf moeten wij 't doen in Gods kracht, staalde den moed. Maar dit neemt niet weg, dat wij beschaamd staan tegenover hen. De vraag komt hierbij ook op: moeten wij niet, hoezeer de scheuring betreurende, toch dankbaar zijn voor een daad, die het aantal predikanten en kerkgebouwen en mede-arbeidenden zoozeer deed toenemen? Zonder de Doleantie was daarvan, naar menschele berekening, niet een vierde tot stand gekomen.”